

**МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

імені В. Н. Каразіна

Кафедра теорії культури та філософії науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

« 30 » червня 2025 року

**Програма навчальної дисципліни
«Філософські засади наукового пізнання»**

Рівень вищої освіти
галузь знань

спеціальність
освітня програма
вид дисципліни

факультет

третій (освітньо-науковий) рівень
С Соціальні науки, журналістика,
інформація та міжнародні відносини
С6 Географія та регіональні студії
Географія, підготовки докторів філософії
цикл загальної підготовки, обов'язкова
дисципліна
міжфакультетський курс

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

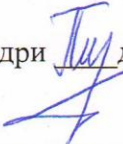
“_30_” _червня_ 2025 року, протокол №_5_

Програма навчальної дисципліни «Філософські засади наукового пізнання» підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти з галузі знання С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини за спеціальністю С6 Географія та регіональні студії на факультеті геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна складений на основі типової програми дисципліни і є складовою частиною освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії за фахом С6 «Географія та регіональні студії». Програма розроблена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII (із змінами), Постанов Кабінету Міністрів України від 23.11.2013 «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» №1341, від 30.12.2015 р. №1187 (із змінами), «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від 20.12.2015 р. №1187 (із змінами), «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23.03.2016 №261 (із змінами), «Про внесення змін до Постанови Кабінетів Міністрів від 29 квітня 2015 р. №266» від 01.02.2017 №53, методичних рекомендацій «Розроблення методичних програм. Методичні рекомендації» (2014).

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади) доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії культури і філософії науки Олена ТИТАР

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету

Протокол від “_25_” _червня_ 2025 року № 12

Завідувач кафедри д. філос. наук, проф. Дмитрій ПЕТРЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньої наукової програми (керівником проєктної групи) Географія / Geography

Гарант освітньої наукової програми (керівник проєктної групи), д. географіч наук професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

ініціали)

(підпис)

Катерина СЕГІДА
(прізвище та

Програму розглянуто і схвалено на засідання науково-методичної комісії філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

Протокол від “25” _червня_ 2025 року № 10

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

(підпис)

к.філос.н., доц. Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Філософські засади наукового пізнання» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки **докторів філософії (PhD)** (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Філософія становить підґрунтя для будь-якої наукової діяльності. Сучасний науковець має бути людиною гуманітарно розвинутою, що можливо завдяки зверненню до взірців інтелектуальної діяльності людини, які представляє розвиток світової філософської думки. Філософія формує базове уявлення щодо засад буття, міжлюдських відносин, підіймає питання про сенс існування, шляхи розвитку історії людства, методологічні проблеми науки. Розвиток сучасної науки загалом і природничо-математичних наук зокрема пов'язаний з розширенням цехових дисциплінарних меж, формуванням міждисциплінарних підходів. Звернення до філософії має допомогти вченому проблематизувати теоретико-методологічні засади своєї дисципліни, розширити предметне поле дослідження. Власне філософія допомагає вченому, викладачу, працівнику будь якої галузі орієнтуватися в досить складних проблемах розвитку науки. Метою курсу є поглиблення знань з філософії та методології наукових досліджень, актуальних філософських та методологічних проблем теорії природничо-математичного пізнання та шляхами їх розв'язання.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Викладання курсу «Філософські засади наукового пізнання» для підготовки докторів філософії передбачає:

- поглиблене вивчення слухачами найбільш гострих і актуальних проблем та головних досягнень сучасної філософської думки, теоретичних підходів до наукових досліджень;
- створення теоретичного підґрунтя для наукової діяльності; - поглиблений розгляд методологічних засад наукових досліджень; - аналіз зв'язку філософських концепцій з проблемами сучасної науки.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни
Нормативна / за вибором Нормативна
Вид кінцевого контролю (семестровий екзамен або залік) Іспит
Денна форма навчання
Рік підготовки
1-й
Семестр
1-й
Лекції

24 год.
Практичні, семінарські заняття
12 год.
Самостійна робота
84 год.
Індивідуальні завдання
20 год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Інтегральна: Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері географії, щодо регіонального і міського розвитку, збалансованого природокористування та просторового планування, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері географії та з дотичних до неї напрямів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері географії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з географії та суміжних галузей.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері географії, природокористування та регіонального розвитку, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК06. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід та враховувати технічні, правові, етичні та інші аспекти під час розв'язання наукових і прикладних задач та проведення досліджень.

СК08. Здатність до встановлення взаємозв'язків у системі «природа – населення – господарство» за результатами моніторингу геосистем із застосуванням сучасних методів та технологій досліджень

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми доктора філософії повинні досягти таких результатів навчання:

РН01. На виконання Стратегічних цілей й намірів Університету до 2030 року (Пріоритетна ціль 4) мати сучасні концептуальні знання у сфері географії та на межі галузей знань і спеціальностей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН02. Глибоко розуміти методологію природничо- та/або суспільно-географічних досліджень, застосовувати її у власній науковій діяльності та викладацькій практиці

РН03. Формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних та/або емпіричних досліджень, наявні літературні дані.

РН08. Критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН09. Розробляти та досліджувати концептуальні та інші моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері географії та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН10. Розуміти філософську методологію пізнання, ключові засади професійної та наукової етики, систему морально-культурних цінностей, дотримуватись у професійній діяльності принципів соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Філософські засади наукового пізнання

Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні

Наука як форма суспільної свідомості. Її відмінності від інших форм. Унікальність науки. Соціальні функції науки. Структура наукового знання. Теоретичний рівень наукового знання, його сутність та структура. Емпіричний рівень наукового пізнання, його сутність та структура. «Позаемпіричні засади» наукового знання як «наслідок» проблеми «емпіричних фактів, що теоретично навантаженні». Три складові наукового знання.

Тема 2. Методи та форми наукового знання.

Форми наукового знання: проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція та їх співвідношення між собою. Методи наукового знання, що використовуються на теоретичному рівні. Загально-логічні методи: дедукція, індукція, абдукція аналогія, аналіз, синтез, метод сходження від загального до конкретного, логічний та історичний методи. Загальнотеоретичні методи: аксіоматичний метод, метод формалізації, гіпотетико-дедуктивний метод. Експеримент та його особливі форми: природний, уявний, фізичне моделювання.

Позитивізм та його різновиди.

Тема 3. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».

Сутність позитивізму та його основні джерела: специфіка розвитку науки у першу половину XIX століття, індустріальна революція та авторитет наукового знання, механізм повсякденного пізнання. Емпіріокритицизм у суспільній свідомості того часу. Критика емпіріокритицизму з позицій матеріалізму. Наукова революція на початку XX століття та неспроможність емпіріокритицизму.

Тема 4. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».

Принципові недоліки та вади позитивізму. Проблема співвідношення між теоретичним та емпіричним у науці та повсякденності. Форма та зміст наукової теорії. Неопозитивізм як спроба обійти недоліки та вади позитивізму через затвердження позитивного змісту теорії. Основні етапи та персоналії неопозитивізму. Логічний та лінгвістичний неопозитивізм.

Тема 5. Постпозитивістські концепції науки.

Відмінність у розумінні науки у позитивізмі та постпозитивізмі: наука як статична система знань і наука як різновид динамічної соціальної діяльності людини по пошуку нових знань. Концепція науки Поппера та принцип фальсифікації. Логіко-методологічні засади цього принципу. Принцип фальсифікації як демаркаційний принцип між наукою та не наукою. Проблема співвідношення між старими та новими науковими теоріями. Комулятивні та некомулятивні концепції науки. Обмеженість принципу верифікації. Теза Дюгема-Куайна та «принцип відповідності» Бора. Концепція науки Куна. Концепція науки Тулміна. Теорія як

«популяція» понять які функціонують у «матриці розуміння». Еволюція науки та вплив на науку соціально-культурних факторів. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Вітчизняна філософія науки та її специфіка. Відмінність ролі та місця науки у вітчизняному та західному суспільствах.

Розділ 3. Соціальні структури та динаміка розвитку науки.

Тема 6. Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.

Загальні положення про взаємозв'язок між наукою та суспільством. Матеріалістичне розуміння історії. Суспільство як матеріальна система. Необхідність ресурсів та технологій для розвитку суспільства. Технологічні революції за час існування людини: неолітична революція, урбаністична революція, індустріальна революція. Технології як донаукові форми знання. Відмінність технологій від науки. Практичний характер технологій та теоретичний характер науки. Роль критичного мислення.

Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.

Індустріальна революція у сучасному світі. Розвиток науки та техніки. Особливості функціонування науково-технічного прогресу у кінці XX століття як процесу «теоретизації» технологій та «практизації» теорій. Злиття науки та виробництва. Перспективи науки у XXI столітті. Інформаційна та інформаціональна доба.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		л	п	Інд
1	2	3	4	5
Розділ 1. Філософські засади наукового пізнання				
Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні.	14	4	2	8
Тема 2. Методи та форми наукового знання.	14	4	2	8
Тема 3. Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».	14	2	1	11
Тема 4. Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».	14	2	1	11
Тема 5. Постпозитивістські концепції науки.	36	4	2	30
Тема 6. Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.	14	4	2	8

Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.	14	4	2	8
Усього годин	120	24	12	84

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наука: специфіка, функції та рівні.	2
2	Методи та форми наукового знання.	2
3	Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».	1
4	Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».	1
5	Постпозитивістські концепції науки.	2
6	Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.	2
7	Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.	2
	Разом 12	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи, теми	
1	Підготовка та виступи з доповіддю (за тематикою)	40
3	Виконання індивідуального дослідницького завдання (аналіз наукових праць)	20
4	Опрацювання рекомендованої літератури	10
5	Підготовка до екзаменаційної роботи	14
	Разом	84

6. Індивідуальні завдання

- Створення доповіді (реферат) на проблемну тематику з презентацією у сучасних форматах (ppt, prezi);
- написання реферату або тез на наукову конференцію аспірантів та студентів або статті у видання з тематики курсу. Додатково заохочуються написання наукових робіт з тематики курсу, які б були пов'язані з тематикою наукового дослідження аспіранта.

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Серед методів навчання при вивченні навчальної дисципліни «Філософські засади наукового пізнання» в залежності від етапу навчання використовують метод підготовки до вивчення нового матеріалу, його закріплення у вигляді питань для самоконтролю, а також метод пояснення педагога при безпосередньому керівництві останнього, де можуть бути використані пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі методи самостійної роботи, де керівництво викладача є опосередкованим.

VIII. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Організація поточного контролю. Викладач слідкує за тим, щоб кожен здобувач отримав необхідну компетенцію в областях, що входять до тем занять. Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на семінарському занятті відповідно до конкретних цілей.

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни (поточна навчальна діяльність - **ПНД**) та підсумкового заняття (**ПЗ**) здобувачу виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно» і складається з наступних компонентів: усна відповідь - 2-5 балів. Для оцінки поточної навчальної діяльності (ПНД) викладач вираховує середню оцінку за практичні заняття. Загальна сума балів за поточну навчальну діяльність не може перевищувати 60 балів. Мінімальна – 20 балів.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача здійснюється за виконання завдань викладача: доповідь реферату на семінарському занятті 0–2 бали; доповідь з презентацією на семінарському занятті 0–3 бали, доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0–5 балів.

Оцінювання **самостійної роботи здобувача (СР)** проводиться до екзамену.

У разі незгоди з оцінкою здобувач має право подати в день оголошення оцінки або наступний робочий день гаранту ОНП письмову апеляцію, вказавши конкретні причини незгоди з оцінкою.

Організація підсумкового контролю (ПК) Залік проходить у формі письмової залікової роботи

IX. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Оцінка з дисципліни, є рейтинговою та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляється на кожному семінарському занятті за відповідною темою, бальної оцінки за виконання індивідуальної роботи, та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточна навчальна діяльність здобувача оцінюється за 4-бальною (традиційною) шкалою з використанням прийнятих у ВНЗ критеріїв оцінювання. Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно конкретним цілям теми і включає стандартизовані форми контролю теоретичної підготовки та контроль професійних умінь. Поточний контроль включає оцінювання початкового рівня знань (усне або письмове експрес-опитування, вирішення типових ситуаційних задач).

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Залік
Розділ 1										
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Відвід. лекцій та семінарів	Індивідуальне завдання	Разом	
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40

T1, T2...T7 – теми

Шкала оцінювання (дворівнева система оцінювання)

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для заліку
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Система оцінювання та критерії успішності з курсу «Філософські засади наукового пізнання» (іспит)

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін
Розділ 1			
1	Відвідування лекцій	5	Постійно
2	Участь в семінарських заняттях та колоквіумах	35	Постійно
3	Контрольна робота	20	
	Всього	60	
	Підсумковий контроль-чотирирівнева система оцінювання (екзамен)	40	
	Всього	100	
Додаткові бали (бонуси):			
Виступ на конференції за наявності друкованої програми		5	
Публікація наукової статті		5	

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.
РОЗДІЛ 1.**

1. Відвідування лекцій:

5 балів: аспірант (доктор філософії) відвідав 90 - 100 % лекційних занять;

4 бали: аспірант (доктор філософії) відвідав 66 - 89 % лекційних занять;

3 бали: аспірант (доктор філософії) відвідав 41 – 65 % лекційних занять;

2 бали: аспірант (доктор філософії) відвідав 21 - 40% лекційних занять;

1 бал: аспірант (доктор філософії) відвідав 1- 20 % лекційних занять;

0 балів: аспірант (доктор філософії) не відвідував лекції

2. Виступ з доповіддю (разом до 30 балів):

5 балів:

виступ аспіранта (доктора філософії) побудовано послідовно, системно, логічно;

питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
під час виступів аспірант (доктор філософії) виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування термінами;
відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

4 бали:

виступ аспіранта (доктора філософії) побудовано в цілому послідовно та логічно;
питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
під час виступів аспірант (доктор філософії) виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування термінами;
відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

3 бали:

виступ аспіранта (доктора філософії) побудовано в цілому послідовно;
питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
під час виступів аспірант (доктор філософії) виявив певне знання змісту питання, оперування термінами;
відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки;

2 бали:

виступ аспіранта побудовано не завжди послідовно;
питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
під час виступів аспірант (доктор філософії) виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування термінами викликало труднощі;
відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;

1 бал:

виступ аспіранта (доктора філософії) побудовано здебільшого стихійно;
питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
під час виступів аспірант (доктор філософії) виявив роздуми про зміст питання, оперування термінами викликало значні труднощі;
відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питання, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

0 балів: аспірант (доктор філософії) не підготував та не виступив з доповідями.

3. Участь в семінарських заняттях:

5 балів:

аспірант (доктор філософії) взяв участь в 90-100% семінарських занять;
доповнення до відповідей колег були постійними та мали суттєвий характер;
задані аспірантом (доктором філософії) питання продемонстрували системне знання матеріалу та сприяли більш глибокому висвітленню певного питання;
в процесі обговорення проблем філософії транс дисциплінарних досліджень аспірант (доктор філософії) продемонстрував впевнене знання та вміння використовувати фахову термінологію.

4 бали:

аспірант (доктор філософії) взяв участь в 66 - 89 % семінарських занять;
доповнення до відповідей колег були періодичними та мали суттєвий характер;

задані аспірантом питання продемонстрували достатнє знання матеріалу та сприяли в цілому висвітленню певного питання;

в процесі обговорення проблем філософії аспірант (доктор філософії) продемонстрував достатнє знання та вміння використовувати фахову термінологію.

3 бали:

аспірант (доктор філософії) взяв участь в 41 - 65 % семінарських занять;

доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали суттєвий характер;

задані аспірантом (доктором філософії) питання продемонстрували певне знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;

в процесі обговорення проблем філософії аспірант (доктор філософії) продемонстрував певне знання та вміння використовувати фахову термінологію.

2 бали:

аспірант (доктор філософії) взяв участь в 21 - 40 % семінарських занять;

доповнення до відповідей колег були поодинокі та не мали суттєвого характеру;

задані аспірантом (доктором філософії) питання продемонстрували окремі знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;

в процесі обговорення проблем філософії аспірант (доктор філософії) продемонстрував деякі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

1 бал:

аспірант (доктор філософії) взяв участь в 5 - 20 % семінарських занять;

доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали безпосереднє відношення до питання, що обговорювалося;

задані аспірантом (доктором філософії) питання продемонстрували уявлення про матеріал, що вивчається, та не сприяли висвітленню певного питання;

в процесі обговорення філософії досліджень аспірант (доктор філософії) продемонстрував окремі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

0 балів: аспірант (доктор філософії) не брав участь в семінарських заняттях

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачам виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені навчальною програмою. Здобувач має отримати оцінку з кожної теми. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 60 балів. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати здобувач за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 20 балів.

Оцінка успішності з дисципліни виставляється лише здобувачам, яким зараховані усі заняття з дисципліни.

Самостійна робота здобувачів, яка передбачена в темі поряд із аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Максимальна кількість балів, яку здобувач може набрати при вивченні дисципліни, становить 100 балів, тобто 60 балів за поточну навчальну діяльність та 40 балів за екзамен.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати здобувач за поточну навчальну діяльність при вивченні модуля, становить 50 балів, тобто 20 балів за поточну навчальну діяльність та 30 балів за екзамен.

Дотримання академічної доброчесності

Протягом вивчення навчальної дисципліни здобувачі третього освітньо-наукового рівня ступеня доктора філософії з комп'ютерних наук мають дотримуватися принципів академічної доброчесності. Для цього виконання самостійної роботи, контрольних робіт, робота на заліку має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи здобувачі можуть консультуватися з викладачами та з іншими аспірантами, але повинні самостійно робити завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела, якими здобувач користується при виконанні завдань, повинні бути чітко визначені та оформлені згідно існуючим правилам і стандартам. У разі спільної роботи з іншими здобувачами над виконанням завдань, здобувач повинен зазначати ступінь його залученості до роботи.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВИХ КОНТРОЛІВ ЗНАНЬ

1. Наука як специфічна форма суспільної свідомості
2. Теоретичний рівень наукового знання (на прикладах сучасного природознавства).
3. Емпіричний рівень сучасного знання (на прикладах сучасного природознавства).
4. Методи наукового знання, що використовуються на теоретичному рівні (на прикладах сучасного природознавства).
5. Методи наукового знання, що використовуються на емпіричному рівні (на прикладах сучасного природознавства).
6. Позитивізм – основні ідеї та персоналії.
7. Емпіріокритицизм та криза в фізиці на початку XX століття
8. Неопозитивізм – за та проти
9. Антична наука – соціальний вимір
10. Середньовічний університет як генезис класичної наукової організації
11. Наука у візантійському суспільстві
12. Ісламська середньовічна наука
13. Соціальний статус класичної науки
14. Форми наукової організації у XX столітті – порівняльний аналіз
15. Наука як продуктивна сила суспільства
16. Академія чи університети – оптимальні форми організації науки
17. Чи повинна наука бути економічно прибутковою?
18. Особистість та колектив, або лібералізм та соціалізм у науці.
19. Роль та місце науки у сучасному житті суспільства.
20. Чи може бути наука національним феноменом?
21. Наука й соціальний прогрес – сучасний стан та перспективи
22. Криза сучасної цивілізації та наука
23. Визначення науки. Наука і псевдонаука.
24. Позитивістська філософія О.Конта, Г.Спенсера.
25. Емпіріокритицизм Маха й Авенаріуса.
26. Різні інтерпретації міфу та специфіка міфічного відображення дійсності.
27. Логіко-математичні, природничі та гуманітарні науки.
28. Складові науки (факт, теорія, поняття, гіпотеза, концепція) та їх співвідношення між собою.
29. Досвід та експеримент (звичайний, розумовий, обчислювальний).
30. Гіпотетико-дедуктивний метод.

31. Структурно-функціональна, соціально-конфліктна, символічно-інтерактивна парадигми в сучасній соціології.
32. Герменевтика та її методи. Герменевтичне коло.
33. Структуралізм: його загальнонаукові й філософські аспекти.
34. Причинність, детермінізм, індетермінізм у науці.
35. Теорія фракталів та синергетика.
36. Інформація як форма відображення та зворотного зв'язку.
37. Концепції теорії катастроф.
38. Класична концепція істини. Проблеми класичної концепції.
39. Когерентна концепція істини та проблема концептуально-мовних каркасів.
40. Прагматична концепція істини та її проблеми.
41. Інструменталізм та концептуальний прагматизм. Операціоналізм істини.
42. Теза Дюгема-Куайна.
43. Теза Куна-Фейєрабенда.
44. Конвенціоналістська концепція істини.
45. Фідеїстська концепція істини.
46. Феноменологічні концепції істини.
47. Постпозитивістські концепції І.Лакатоса, Т.Куна, Ст.Тулміна.
48. Методологічний анархізм П.Фейєрабенда.
49. Соціологія науки Дюркгейма, Маркса, Мангейма.
50. Соціологія науки і бізнесу М. Вебера.
51. Вплив політичних, економічних і культурних факторів на розвиток і характер наукового знання.
52. Соціально-етичні проблеми наукової діяльності та взаємодії наукового співтовариства з рештою суспільства.
53. Філософія й ситуація постмодерну.
54. Психологія наукової діяльності.
55. Етичні проблеми сучасної науки.
56. Основні елементи наукового знання.
57. Наука та ідеологія.
58. Наукове та художнє пізнання дійсності.
59. Дисциплінарна онтологія та моделі у науковому пізнанні.
60. Фізична картина світу.
61. Космологічна картина світу.
62. Біологічна картина світу.
63. Проблеми існування в математиці.
64. Інтуїтивізм у підвалинах математичного знання.
65. Конструктивізм у підвалинах математичного знання.
66. Філософія техніки: основні проблеми.
67. Сутність техніки.
68. Принцип доповнюваності.
69. Принцип відповідності та концепції некумулятивного знання?
70. Філософські проблеми сучасних гуманітарних наук.
71. Принцип симетрії як методологічний принцип сучасного наукового знання.
72. Принцип симетрії у сучасній фізиці.
73. Принцип симетрії у сучасній біології.
74. Соціальні функції техніки.

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Александров Ю.В. Астрономія: Історико-методологічний нарис. – К., 1999
2. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень. — К. «Вища школа», 2003
3. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2000.
4. Габович А. Г. Основи наукових досліджень — К., 2007
5. Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень: підручник — К. 2001.
6. Грищенко І. М. Основи наукових досліджень — К., 2001.
7. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень К. 2004.
8. Кравчук, Н. Я. Основи наукових досліджень— Тернопіль, 2006.
9. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень — К., 2005.
10. Конверський А.Є. Критичне мислення. – К. : Центр учбової літератури, 2020. – 370 с.
11. Корягін М. В. Основи наукових досліджень. – К, 2014.
12. Кун Томас. Структура наукових революцій. — К., 2001.
13. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень — К. 2003.
14. Марцин В. С. Основи наукових досліджень. — Львів, 2002.
15. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого-світоглядний аналіз Львів: 2010
16. Пікашова Т.Д. Розвиток наукових знань у ХІХ столітті. – К., 2001.
17. Петрушенко В.Л. Епістемологія як філософська теорія знання – Львів, 2000.
18. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення — Київ, 2004.
32. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття . – К. 1997
33. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень :. — К. 2007.
34. Ростовський В. С. Основи наукових досліджень і технічної творчості. — К., 2009.
37. Сучасне природознавство: когнітивний, світоглядний, культурно-історичний виміри – К. 1995.
38. Сурмін Ю. Майстерня вченого. Підручник для науковця. – К, 2006.

Допоміжна

39. Основи методології та організації наукових досліджень.: — К., 2010.
40. Рьод В. Шлях філософії: ХІХ–ХХ ст. К: Дух і Літера, 2010. 368 с.
41. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. – Харків : Акта, 2003. – 288 с.
42. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. — К., 2003.
43. Філософія та методологія науки.- К., 2008.
44. Big Data: A New Medium?/ Edited by N. Lushetich. Routledge, 2020. 228 p.
45. Christman J. Social and Political Philosophy. A contemporary introduction. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2002.
46. Gauch H. G. Scientific Method in Practice / Hugh G. Gauch. – New York : 2003.
47. Haken H. Synergetics: Introduction and Advanced Topics. New York: Springer, 2004. 779p
48. Handbook of Contemporary European Social Theory / Edited by G. Delanty. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.

49. Latour B. Give me a Laboratory and I will Raise the World. <http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/12-GIVE-ME-A-LAB-GB.pdf>
50. Pruzan P. Research Methodology: The Aims, Practices and Ethics of Science Springer, 2016.
51. Rifkin J. The Zero Marginal Cost Society: The Internet of Things, the Collaborative Commons, and the Eclipse of Capitalism. St. Martin's Griffin, 2014. 522 p
52. Sandmeyer. B. Husserl's constitutive phenomenology: its problem and promise. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2009.
53. Storm J. A. J. Metamodernism: The Future of Theory (First). University of Chicago Press, 2021. 328 p.
54. The Twentieth Century To Quine and Derrida / Edited by W.T. Jones, R.J. Fogelin. Harcourt Brace Company, 1997.
55. Tytar O. V., Havryliuk Y. R. Education as a Key Strategy of Postmodern Philosophy: Overcoming the Trauma of Non-Freedom. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Theory of Culture and Philosophy of Science". 2021. Vol. 63. P. 7-14. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-63-01>
56. Tytar O. Трансдисциплінарність і «суспільство знання» в розвитку сучасної національної філософії науки. Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Харків : НАУ «Харків. авіац. ін-т». – 2019. – № 2. – С.13-21 // <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/gch/article/view/792/854> (фахове видання України)
57. Tytar O. Інтегративна роль філософії у сучасному науковому пізнанні/ Титар О.В., Загрієчук І.Д. Вид-во «Гілея», Київ. 2019. Вип. 153 (№2), – С. 268–272. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=221>(фахове видання України)
58. Титар О. В. The Frankfurt School as a constructive criticism of the Enlightenment (To The 100Th Anniversary of The Frankfurt School) /Tytar O.V., Alimova V., Fradkina N European philosophical and historical discourse, Praha, 2023, Volume 9, Issue 1, pp.27-34. DOI: 10.46340/ephd.2023.9.1
59. Tytar O. Challenges and opportunities of digital transformation in Ukrainian Education /Krymska A., Chalii A., Petruk V., Kobzieva O, Tytar O. Futurity education. 2024. 4 (3).182-199. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.11>
60. Tytar O. Art as Tool for socio-cultural Transformation: a Case-study in the Context of Contemporary Social Change / Tytar O., Dobrovolska Yu., Semko J., Yuhan N. Synesis. V. 16. N. 1. 2024. Pp. 445-460. Accession Number WoS 001177469300004 ISSN168-6785IDS Number KB3T9 (Web of Science)
61. Tytar O. Analysis of The Impact of The Digital Revolution on Creativity in Contemporary Art: Technological Changes, Interactivity and Virtual Aesthetics / Tytar O., Borysova S., Stoliarchuk N., Alforova Z. Synesis. V. 16. N. 1. 2024. Pp. 403-420. Accession Number WoS 001177469300004 ISSN168-6785IDS Number KB3T9 (Web of Science)
62. Tytar O. Cultural preservation and digital heritage: challenges and opportunities/ Siliutina, I., Tytar, O., Barbash, M., Petrenko, N. Amazonia Investiga, 2024.13(75), 262-273. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.21> (Web of Science)
63. Tytar O. Interdisciplinary approaches to the Study of socio-cultutal processes in the context of military conflicts: combinining philosophy, psychology, sociology and other sciences/ Tytar O., Rudenko O., Kholokh O., Hutsuliak D& Zakharina T. Synesis. 2024. 16(2), 122–138. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/306> (Web of Science)

XI. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://nlu.org.ua> Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
<http://dnpb.gov.ua/ua/> Державна науково-педагогічна бібліотека України імені
В.О.Сухомлинського
<http://www.library.univ.kiev.ua/ukr> Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича
<http://lib.npu.edu.ua> Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені
М.П.Драгоманова
<http://www.library.ukma.edu.ua> Наукова бібліотека Національного університету
«КиєвоМогилянська академія»
<http://lounb.org.ua> Львівська обласна універсальна наукова бібліотека
<http://odnb.odessa.ua> Одеська національна наукова бібліотека
<https://www.libr.dp.ua> Дніпровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів
слов'янських Кирила і Мефодія
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/> Електронна бібліотека філософії
Філософські засади наукового пізнання (Олена Титар курс в Moodle)
<https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=12131>